

Rozpoznawanie problemów psychologicznych uczniów

kl I -III

mgr Urszula Łyżniak

mgr Aneta Sołomieniuk

Wiek wczesnoszkolny

- Rozwój fizyczny
- Procesy poznawcze(pamięć , myślenie, uwaga)
- Emocje
- Rozwój społeczny
- Różnice indywidualne

Czas zmian

- Rozpoczęcie edukacji szkolnej
- Zabawa i/a nauka
- Nowe środowisko społeczne
- Obowiązki i wymagania
- Od egocentryzmu do przyjmowania perspektywy innych osób

Rozwój fizyczny

- Duże zróżnicowanie pod względem sprawności fizycznej
- Różnice we wzroście , ciężarze ciała
- Wiele ruchów zbytecznych, szybkich(pobudliwość nerwowa), ruchy zamaszyste, mało dokładne, mało precyzyjne
- Duża aktywność fizyczna i ruchliwość
- Z czasem większa precyzja, dokładność, manipulowanie małymi przedmiotami
- Większa sprawność grafomotoryczna

Procesy poznawcze(uwaga)

- Dopiero w 7 roku życia zaczyna się kształtować uwaga dowolna, zależna od woli.
- Dziecko potrafi skupić się na polecenie i kierować swoją uwagą na treści, które są mniej dla niego interesujące.
- Wzrasta wytrwałość przy pracy i gotowość do znoszenia związanego z nią dyskomfortu np. zmęczenia.
- W dużej mierze uwaga zależy od temperamentu dziecka. Dziecko spokojne dłużej będzie koncentrowało uwagę, dziecko żywe i ruchliwe będzie miało uwagę bardziej podzieloną i przeczutną.

Procesy poznawcze (myślenie)

- Rozwija się myślenie operacyjne, które przestaje być zdominowane przez percepcję (spostrzeżenia wzrokowe).
- Operacyjność myślenia polega na tym, że operacja – czynność może zostać wykonana zarówno fizycznie, jak i w myśli, ma swoją umysłową reprezentację i jest umysłowo odwracalna.
- Dopiero gdy dziecko osiągnie poziom myślenia operacyjnego, co zaczyna się dziać w wieku lat 7, jest w stanie antycypować obrazy i przewidywać skutki zdarzeń. W związku z tym rozpoczyna się uwalnianie myślenia od egocentryzmu, dzieci zaczynają być zdolne do uwzględniania perspektywy drugiej osoby.

Procesy poznawcze (myślenie)

- Zaczynają pojawiać się strategie myślenia - od chaosu, metody prób i błędów, czynności stereotypowych (powtarzane mimo braku rezultatów) do czynności zorganizowanych według zasad i reguł.
- Pojawiają się początki myślenia krytycznego. Zdolność do powstrzymania się od wydawania ostatecznego sądu do czasu zebrania wystarczającej ilości informacji.
- Wyobraźnia w wieku 7 lat staje się z wyobraźni mimowolnej, wyobraźnią dowolną - kierowaną i twórczą.
- Zaczynają się pojawiać związki logiczne i reguły.
- Wyobrażenia zaczynają być uporządkowane i prowadzące do celu.

Procesy poznawcze (pamięć)

- Pojawiają się zaczątki pamięci dowolnej, dziecko zaczyna kierować procesem pamięci. Najpierw próbuje celowo sobie coś przypomnieć. Potem uczy się celowo coś zapamiętywać.
- Dziecko w wieku 7 lat nie potrafi jeszcze ocenić i sprawdzić tego, czego się nauczyło.
- Wraz z rozwojem myślenia rozwija się pamięć logiczna, która umożliwia np. zapamiętywanie tekstu, dzięki rozumieniu jego całości, sensu, zależności w nim występujących.

Emocje

- Początkowo emocje impulsywnie okazywane
- Większa kontrola reakcji emocjonalnych
- Oczekiwanie aprobaty społecznej / pochwał
- Początkowe dążenie do własnych przyjemności
- Z czasem rozwój uczuć wyższych
- Zwykle mniejsza liczba lęków dziecięcych

Mowa/komunikacja

- Wzrasta zasób słownictwa
- Funkcje komunikacyjne oraz symboliczne
- Mowa powiązana z myśleniem
- Uwewnętrznianie mowy.
- Pojawienie się mowy pisanej
- Przejawy refleksyjności w wypowiedziach

Rozwój społeczny

- Znaczenie autorytetu/ rodzic - wychowawca
- Relacje rówieśnicze (razem a nie obok siebie)
- Przyjaźnie (wybór nie jest już przypadkowy)
- Rozwijanie więzi z grupą i przynależności do niej
- Zabawy zespołowe/ reguły/ zasady

Rozwój moralny

Poprzez rozwój moralny rozumie się interioryzację społecznych norm i zasad postępowania i stosowanie ich w relacjach społecznych.

- Początkowo dziecko przestrzega ustanowionych reguł po to aby uniknąć gróźb i kar.
- Kolejny etap gdy dziecko zaczyna mieć przekonanie ,że bez względu na okoliczności należy działać w zgodzie z wyznawanymi przez siebie wartościami i regułami (autonomia moralna -około II– IV klasy)

Różnice indywidualne

- gotowość szkolna
- Rozwój fizyczny
- Rozwój intelektualny
- Rozwój emocjonalno – społeczny

Skuteczne nauczanie

Aby nauczanie przyniosło pożądane skutki, należy je dostosować do poziomu rozwoju danego dziecka i uwzględnić:

- sferę aktualnego rozwoju czyli wszystko to co dziecko na danym etapie potrafi już zrobić
- strefę najbliższego rozwoju czyli umiejętności w pewnym stopniu opanowane, ale wymagające dalszych ćwiczeń

Wykroczenie w procesie edukacji dziecka poza sferę najbliższego rozwoju poprzez stawianie zbyt dużych wyzwań może prowadzić do zablokowania naturalnej ciekawości poznawczej dziecka a także obniżenie poczucia kompetencji dziecka.

Rola rodziców

- Środowisko rodzinne (struktura rodziny, wykształcenie rodziców, warunki materialne i mieszkaniowe, problemy w rodzinie)
- Oczekiwania rodziców wobec szkoły
- Świadomość (lub jej brak) prawidłowości rozwojowych dzieci w młodszym wieku szkolnym

Rola rodziców

- Poczucie sprawstwa - przekonanie o wpływie na bieg zdarzeń. Przeciwnieństwo wyuczonej bezradności:
- pozwolenie dziecku na coraz większą samodzielność,
- rodzice muszą sami poradzić sobie z rosnącą niezależnością dziecka, która coraz częściej zwraca je ku innym ludziom i z nimi wiąże,
- dbają o optymalny – nie za duży, ale i nie za mały – poziom obciążenia dziecka różnorodnymi wymaganiami, mają realistyczne i wspierające dziecko oczekiwania dotyczące zasobu jego kompetencji, promują jego samodzielność oraz umożliwiają mu kontakty z grupą rówieśników.

Nauczyciel - rodzic

- nauczyciel staje w hierarchii autorytetów ucznia na równi z rodzicami, a czasem nawet wyżej od nich, ponieważ zaczyna być traktowany jako jednocześnie źródło i wzór mądrości oraz wiedzy,
- rodzice mogą postrzegać nauczyciela jako „konkurencję” w rywalizacji o względy dziecka,
- błędem jest budowanie relacji rodziców i nauczycieli wyłącznie za pośrednictwem dziecka (np. przekazywanie informacji w formie ustnej i przez „zeszyt uwag”) lub z pomocą technicznych środków komunikowania się,
- najważniejsza jest otwarta komunikacja między nauczycielami i rodzicami, wyrażająca się wzajemnym poszanowaniem własnych punktów widzenia, zdolnością do prowadzenia dialogu oraz wspólnym uzgadnianiem celów edukacji i wychowania.

Nauczyciel - rodzic

Postawy rodziców wobec współpracy ze szkołą

- Niezadowolony rodzic
- W oporze
- Wywierający presję
- Wycofany
- Współpracujący

Współpraca nauczyciel - rodzic

- Zebrania
- Konsultacje
- Warsztaty
- Pedagogizacja(prelekcje)
- Zajęcia otwarte
- Imprezy szkolne

Problemy uczniów

- Jak Wam się wydaje jakie są najczęstsze problemy uczniów w Waszej szkole?
Burza mózgów
- Z czego wynikają problemy uczniów? Jakie są ich źródła?

Niepokojące zachowania wymagają więcej uwagi, gdy:

- wyraźnie odbiegają od zachowań rówieśników,
- od wcześniejszych zachowań dziecka,
- powtarzają się
- mają destrukcyjny wpływ na codzienną aktywność.

Nauczanie czy wychowanie

- Proces kształcenia = nauczanie + wychowanie

Dyskusja

- Jak jest rola szkoły?
- Kto wychowuje ?
- Kto ma wpływ na młodego człowieka?

Cel edukacji

- Dydaktyka(efekty kształcenia, wyniki , egzaminy)

Nauczyciel jako wychowawca (doradca)

- Budowanie relacji?
- Wzmacnianie odporności psychicznej uczniów?

Znaczenie relacji

- Uczeń – nauczyciel
- Uczeń – uczeń
- Uczeń – zespół klasowy
- Nauczyciel – rodzic

Rola uważności

Definicja wg. Jona Kabat- Zinna

“Uważność oznacza zwracanie uwagi w szczególny sposób: celowo, w chwili obecnej i bez oceniania.”

Uważność nauczyciela

- **skierowanie się na swoje uczucia i myśli w czasie lekcji oraz zauważenie, co dzieje się z uczniami w danej sytuacji, zamiast wchodzenia w automatyczne reakcje.**
- **Im częściej to ćwiczymy, tym łatwiej nam zrobić 'stop-klatkę' i zrozumieć, co tak naprawdę się dzieje**

Model 3 x 0

- Obserwacja
- Otwartość
- Obiektywizm

Nauczyciel w stresie

- **nauczyciele to jedna z najbardziej zestresowanych grup zawodowych..** Dlatego najpierw trzeba spuścić to ogromne napięcie, żeby w ogóle można było mówić o poszerzaniu perspektywy spojrzenia na własną pracę.
- Ogromną rolę uważności w pracy nauczyciela stanowi odzyskanie kontaktu z własnymi emocjami i potrzebami
- Trudno zauważać potrzeby uczniów gdy sami nie mamy świadomości własnych emocji i musimy zaopiekować się własnym lękiem

-
- Zadbaj o siebie. To, co robisz, jest ważne. Jednak jeśli nie zapewnisz sobie tego, co cię wspiera, zabraknie ci energii, aby wspierać innych. Musisz mieć z czego dawać.”

Koncentracja na chwili obecnej

- Polega na skupianiu się na tym, co jest teraz, nierozpraszeniu się, niepozwalaniu na kierowanie myśli do zmartwień związanych z przeszłością lub z przyszłymi wydarzeniami.
- Dzięki koncentracji na obecnej chwili można skupić się na rzeczach ważnych w danym momencie i na celach strategicznych i nie rozpraszać się na wykonaniu wielu zadań jednocześnie.

Świadomość tego co się czyni

- Polega na przywiązywaniu wagi i oddaniu się temu, co się robi. Wymaga to stawiania sobie celów i koncentracji na dążeniu do ich osiągnięcia.

Myślenie pozytywne

- Polega na unikaniu nadmiernego samokrytycyzmu i tak zwanego „szukania dziury w całym”. Często samokrytycyzm wynika z porównywania się z innymi i ich sukcesami, co owocuje mniejszą odpornością na przeciwności losu. Optymistyczne nastawienie udziela się innym i sukces staje się bardziej możliwy.

Obserwacja bez osądu

Polega na umiejętności samej czystej obserwacji bez oceniania sytuacji.

Ćwiczenie tej umiejętności jest, jak medytacja, czyli obserwowanie swoich myśli, a następnie pozwolenie, aby odeszły. Pomaga to uniknąć przedwczesnych sądów i wniosków.

Znaczenie uwagi dla uczniów

Polega na umiejętności samej czystej obserwacji bez oceniania sytuacji.

Ćwiczenie tej umiejętności jest, jak medytacja, czyli obserwowanie swoich myśli, a następnie pozwolenie, aby odeszły. Pomaga to uniknąć przedwczesnych sądów i wniosków.

Nawiązanie relacji z uczniem

- Zwrócenie uwagi na to, jak uczniowie dziś wyglądają, jak się poruszają, co czują czy też po prostu, jakie mają zainteresowania, czy o czymś rozmawiają ze sobą na przerwie, może działać cuda dla naszej skuteczności w klasie. Nawiązanie relacji z uczniami wpływa pozytywnie na ich motywację do nauki (bo lubimy się uczyć od ludzi, których lubimy i którzy nas lubią – jest to coraz częściej dowodzone przez neurobiologów i psychologów, np. poprzez badania nad neuronami lustrzanymi).

Komunikacja

- Komunikat „Ja” zamiast ty
- Np. „Zauważyłam ,że ostatnio spędzasz samotnie przerwy.” Zamiast: „Co tak stoisz sam? Podejdź do kogoś!. Nie bądź takim odludkiem
- Mowa ciała czyli komunikacja niewerbalna (mimika, postawa)

Monitorowanie własnych emocji

Potraktuj uczniów jak lustro, w którym przyjrzysz się swojej emocjonalnej kondycji.

- Co czuję?
- Na jakie emocje w stosunku do moich uczniów daję sobie przyzwolenie, a jakie tłamszę w zarodku?
- Czy irytacja klasy może świadczyć o tym, że to we mnie jest dużo frustracji i gniewu?
- Jakie uczucia przenoszę na uczniów wybijających się, a jakie na tych najsłabszych?
- Czy to, jak ich traktuję, może mi coś powiedzieć o stosunku do moich własnych sukcesów i porażek?

Akceptacja i dystans

Przyjrzyj się emocjom, jak czemuś zewnętrznemu. Weź do ręki swoje znużenie, swoją ekscytację, swój niepokój. Twoje emocje są **częścią Ciebie**, ale **nie są Tobą**.

ciekawość

Zachęcam do zadawania sobie pytania: „**A co, jeśli...?**”, otwierającego bramy ciekawości – również na wielu polach nauczycielskiej pracy.

- A co jeśli ten uczeń ma potencjał, którego nie dostrzegłem?
- A co, jeśli uczeń „trudny” wcale nie robi tego złośliwie?
- A co, jeśli zastosuję inne metody niż dotychczas?
- A co, jeśli spróbuję?...

ciekawość

- **Nauczyciel, w którym żywa jest postawa „nie wiem”, nauczyciel z umysłem początkującego to potencjalny nauczyciel-poszukiwacz, eksperymentator, jednostka kreatywna, która podobne postawy modeluje u swoich uczniów. To także nauczyciel, który jest w stanie zakwestionować swoje dotychczasowe sposoby postępowania i zapytać się siebie uczciwie: Co ja właściwie robię? Jak to, co robię, wpływa na mnie? Jak to wpływa na moich uczniów?**

Współczująca obecność

Często nauczyciele „radzą sobie” ze szkolną rzeczywistością budując ściśle podziały na „my” i „oni”, przy czym „oni” oznaczają uczniów, czasem ich rodziców, czasem dyrekcję placówki.

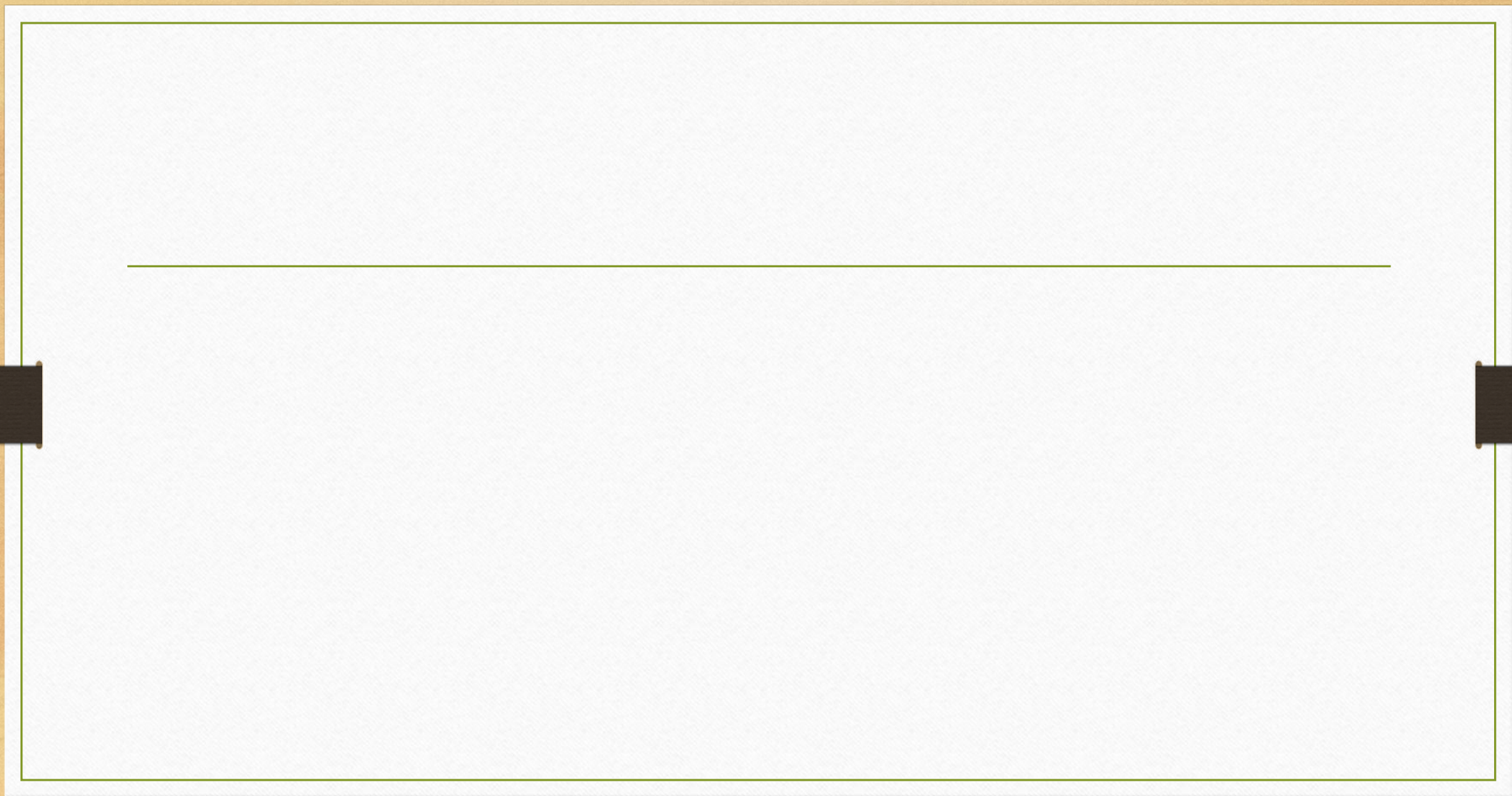
Praktykowanie współczucia pomaga przyjąć współczującą i życzliwą postawę również wobec wychowanków – z całą ich kruchością. Wielu nauczycieli panicznie boi się popełnienia jakiegokolwiek błędu i oczywiście wymagają „bezbłędności” również wobec uczniów. Tak jakby popełnianie błędów nie było częścią ludzkiej kondycji i – co niezwykle istotne w tym kontekście – uczenia się.

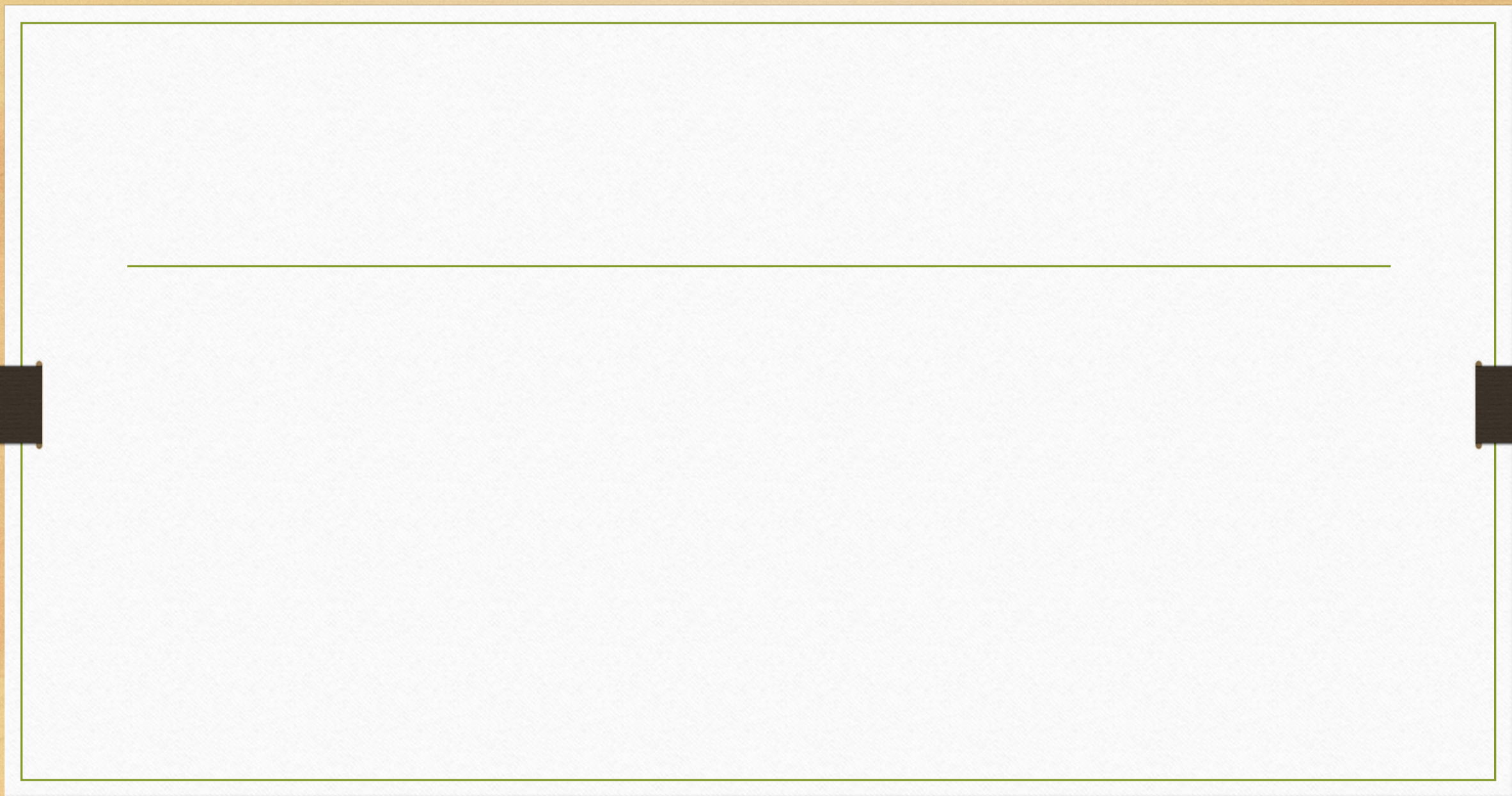
elastyczność

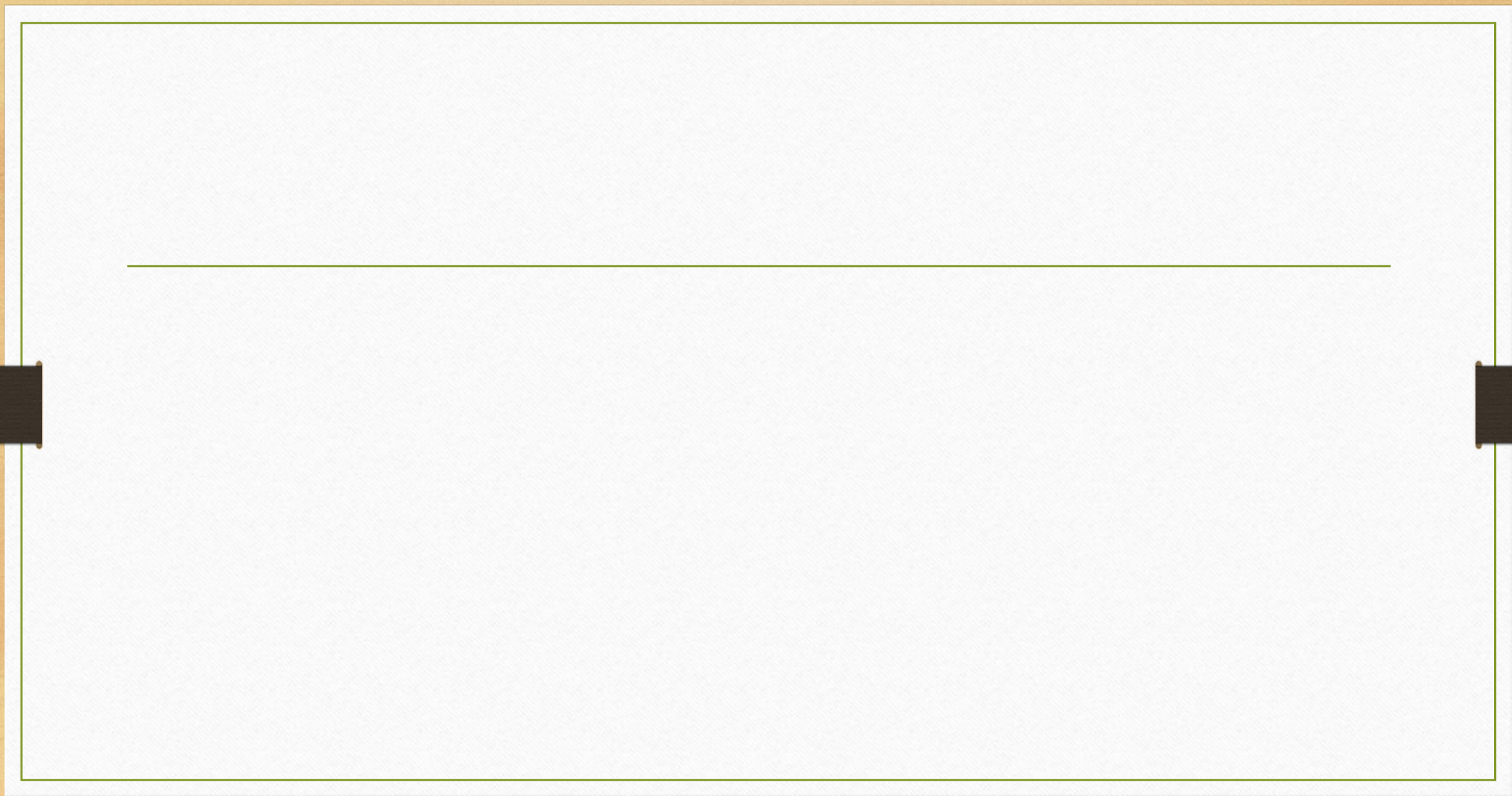
To, co działało wczoraj, dziś może nie zdać egzaminu. Nie warto zatem zamykać się w schematach.

Zachowaj tzw. umysł początkującego – odkrywaj na nowo rzeczy, które są dla Ciebie powszednie.

Poświęć kilka minut przed wyjściem z domu do szkoły oraz przed wejściem do klasy na wyciszenie się.

Co szkoła może zrobić ?

- -Diagnoza problemu

-rozmowa z uczniem (uważne słuchanie ,w spokoju,bez pośpiechu, zapewnij bezpieczeństwo, nie bagatelizuj problemu, staraj się wzbudzić zaufanie ,

nie oskarżaj i nie oceniaj ,nie wyciągaj pochopnych wniosków oraz nie podejmuj pochopnych decyzji-daj sobie czas , zaproponuj uczniowi gotowość do pomocy, wsparcie(w zależności od możliwości-zasobów własnych).W rozmowie z innymi nauczycielami- nie etykietuj ucznia.
Porozmawiaj z pedagogiem ,psychologiem szkolnym.

PAMIĘTAJ-Szukanie wsparcia i pomocy u innych świadczy o dojrzałości człowieka, a nie o nieudolności.

-porozmawiaj z rodzicem(zachęć rodzica do współpracy)

-w zależności od rangi problemu konsultuj się z dyrektorem szkoły

Gdzie szukać pomocy?

- Pedagog ,psycholog szkolny
- Dyrektor szkoły
- Poradnia Psychologiczno –Pedagogiczna.
- pomoc bezpłatna
- do 18 r ż. rodzic wyraża zgodę na konsultację i pomoc dziecku.

- *Jest taka metafora, że ludzie są jak walizki. Chowają do środka wszystkie informacje jakie słyszą od innych ważnych dla siebie osób na swój temat. Dobre i złe. Noszą je potem ze sobą przez całe życie. Złe słowa ciążą, i ciągną nas do tyłu utrudniając chodzenie. Dobre słowa pomagają nam iść naprzód, czasem dodają skrzydeł.*
-

- Tylko ten czyja walizka została najpierw dobrze napełniona może rozdawać innym, być dla nich. Dzieciństwo i wiek dorastania jest więc czasem wkładania i dawania.

Dziękujemy

za uwagę